

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՋԱՆԻԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարուանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամիս — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՐԱՐՆԵՐՆ ԸՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւններ չափարկուած են իւրաքան-
չիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ — 20 կոպ.
վերջին ,, ,, — 10 ,,

Հասցեն՝ Шумя, Редакция газеты „Пайлак“, Ганджунцев. ул.
домъ Костанцова. Schoucha. redaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅՈՒՄԻ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„Փ ա յ լ ա կ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր.

լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ:

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարուանը — 1 ռ. 50 կ.,
ամսական — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՐԱՐՆԵՐՆ ԸՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր հասցեն՝ Шумя, редакция газеты „ПАЙЛАК“.

ԱՊՐԱՊԻՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԻ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

ԵՂԱՐՅԱՐԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ
ԿՈՄԻՏԵԻ ԿՈՂՄԻՑ

Եղբայրական Օգնութեան Կոմի-
տէն խնդրում է քաղաքացիներին
վճարել յունուար և փետրուար
ամիսների տուրքերը, որովհետև
այժմ էլ ինչպէս առաջ, կարիքը
մէծ է և մենք պարտական ենք
օգնել փախստականներին և պա-
տերազմի դաշտում կռուողներին:

ԿՈՉ-ՔԱՂԱՔԱՑՈՒՆԵՐԻՆ.

Ձատկի տօները մօտենում են:
Միթէ մենք կարող ենք հանգիստ
խղճով մեր սեղանները զարդարել
կարմիր ձուով, երբ մեր սիրասուն
զաւակների կարմիր արեւը ծած-
կած է սև ու թուխ պամպերով:
Մեր Ձատկը պիտի լինի հայրենիքի
անվհեր պաշտպաններին միխթա-
րելը:

Պէտքէ ամօքել կռուող հերոսնե-
րի տանջանքը, նրանց խռոված հո-
գին ոգևորել:

Գէթ մի օր զգան, որ մոռացած
չեն հարազատներից, զգան՝ որ մի-
կնոյն օրը ապրում են միևնոյն յու-
շերով ու խոհերով, զգան, որ սիրե-
լիների աղօթքն իրենց աջակից է:

Ահա այդ առթիւ „Եղբայրական
օգնութեան“ կից կանանց կոմիտէն
ինչպէս նոր տարուն հասարակու-
թեան աջակցութեամբ, նոր-տարաւ
նւէրներ, ուղարկեց Կովկասեան
զօրաբանակը, այժմ էլ պարտք է
համարում „Հասարակական նւերներ“,
ուղարկել, բաժանելով հասարակու-
թեան մէջ կարմիր քսակներ՝ կար-
միր ձու խորհրդանշը: Հասարակու-
թիւնը թող փութաւ լցնելու քսակ-
ները, որպէսզի ժամանակին կարե-
լի լինի հասցնել գործող զօրաբա-
նակը:

Ցանկացողները կարող են քսակներ

վերցնել թեմ. դպրոցում կանանց
կոմիտէի արհեստանոցից:

Նախագահ կանանց կոմիտէի՝
Ա. ՏԵՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Քարտուղար՝ Ս. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հ Ա Յ Դ Պ Ր Ո Յ Ը

Պատերազմն այն մեծ նշանակու-
թեամբ, որ նա ստացել է բոլոր
ազգերի և բոլոր հասարակական
խաւերի համար, իւր հսկայական
պահանջներով մի կողմ է գրաւել
հասարակութեան ուշադրութիւնը
— վերջնական յաղթութեան կողմը:
Կարծէք, ամեն խնդիր, որ անմիջա-
պէս կապուած չէ պատերազմի
հետ, որքան էլ կարեւոր լինի նա,
այլ ևս շատ չի գրադեցնում մտքե-
րը, գոնէ ոչ այնքան, որքան պա-
տերազմի անց ու դարձը:

Չընայելով դրան, ռուս հասա-
րակութեան մէջ պատերազմի սկզբ-
բից մինչև այժմ դպրոցական խն-
դիրը, կրթութեան և դաստիա-
րակութեան մեծ հարցը, իւր պատ-
կառելի տեղն է ունեցել թէ մա-
մուլի էջերում և թէ հասարակական
ու պետական հիմնարկութիւնների
զբաղմունքի առարկաների շար-
քում:

Լուսաւորութեան նոր միջոցա-
րկանքի յայտարարութիւնները
կրթական գործի կազմակերպու-
թեան մասին, շրջանային հոգա-
բարձունքի խորհրդակցութիւննե-
րը ցոյց են տալիս հասարակու-
թեան և կառավարութեան մտա-
հոգութիւնը լուսաւորութեան խն-
դիրների վերաբերմամբ: Ինչ կանի
միջոցառումներ, ինչ կրկամենայ անել կա-
ռավարութիւնը ժողովրդի լուսա-
ւորութեան գործը կանոնաւորելու
համար, ինչ գործնական արդիւնք

կրտան հոգաբարձական խորհրդակ-
ցութիւնները — այդ ամենն անյայտ
է և վաղն իմանալու բան. բայց
դպրոցը, մատաղ սերնդի կրթու-
թիւնը նոյն իսկ այն ժամանակ,
երբ ահաւոր թշնամիների դէմ
գոյութեան կռիւ է մղուում, պե-
տութեան, հասարակութեան զբաղ-
մունքի կարեւորագոյն առարկանե-
րից մէկն է:

Եւ ռուս զեմստովոները դեռ
պատերազմի սկզբում յայտարարե-
ցին իրաւացի և խելացի կերպով,
թէ պատերազմի հոգսերը չպիտի
ստիպեն կրճատել դպրոցական բիւ-
ջէները, որովհետև չափազանց մեծ
կարիք ունի Ռուսաստանը նպա-
տակալարմար կերպով կազմակեր-
պուած դպրոցի:

Այդպէս եղաւ ռուս հասարակու-
թեան մէջ և, այդպէս էլ պիտի լի-
նի: Եղածը պահանջ է ժամանակի,
պահանջ է հասարակութեան կա-
նոնաւոր զարգացման, պահանջ է
հասարակական ոյժերի մտաւոր և
հոգեկան ունակութիւնները միշտ
շարժման և ստեղծագործութեան
ուղու վրայ պահելու համար:

Այդ չէ նկատուում հայ հասա-
րակութեան մէջ:

Պատերազմի ընթացքում, ինչպէս
և պատերազմից առաջ — խաղաղ
գոյութեան շրջանում — դպրոցով
հետաքրքրւողը մինչև մի որոշ ա-
տիճան եղել են հայ ուսուցիչները:
Հասարակութեան լայն շրջանները,
հասարակական զանազան խաւեր
անտարբեր աչքով դիտել են մեր
դպրոցների ողորմելի վիճակը: Ոչ
միայն հասարակական խաւերն են
անտարբեր դէպի հայ դպրոցը, այլ
դրանով չեն հետաքրքրւում մինչև
անգամ այն հիմնարկութիւններն
ու մարդիկ, որոնք ի պաշտօնէ կոչ-
ուած են պահելու, կազմակերպելու
և նախաձեռնողի ձեռքով նպաս-
տելու հայ կրթարանների զարգաց-
ման և բարգաւաճման գործին:

Ի հարկէ, ազգային դպրոցն ի-
րաւագունք է, նա չունի քաղաքա-
ցիական այն տեղը, որն ունի պե-
տական դպրոցը. բայց նրա
գոյութեան իրաւունքը ճանաչուած
է: Քիչ է այդ: Դպրոցը մանկա-
վարժական հիմնարկութիւն է. այդ
իսկ պատճառով նրա հիմքում, որ-
պէս ամենից ամուր և ամենից ա-
պահով պատուանդան, պիտի դըր-
ուած լինի մանկավարժական ճշմար-
տութիւն: Իսկ ամեն կրթութեան,
մտքի, հոգեկան ոյժերի ամեն մը-
շակոյթի մանկավարժական բազան

այս ճշմարտութիւնն է. նպատա-
կալարմար և հասարակօգուտ կըր-
թութեան համար մայրենի լեզուն
միակ բանական և անփոխարինելի
միջոցն է: Այդ ճշմարտութիւնը
կարող էին դար ի վեր չըճանաչել,
չըսիրել, կարող էին վտանգ տեսնել
նրա մէջ, բայց վերջի վերջոյ նա պիտի
ընդունուի, որպէս անժխտելի ճշ-
մարտութիւն: Եւ այսօր, ահա
պատերազմի սոսկալի աղմուկի մի-
ջից մենք լսում ենք մի ձայն, որ
ասում է. այո՛, և մեր հայրենի-
քում նա պիտի ճանաչուի, քաղա-
ցիական իրաւատէր լինի ազգային
դպրոցը և պետութեան խնամքի
ու հոգսի առարկան դառնալ: Կա-
ռավարութեան շրջաններում հա-
սունանում է վերջապէս այս միտ-
քը, թէ ազգային դպրոցը ոչինչ
վտանգ չի ներկայացնում պետու-
թեան շահերի տեսակէտից:

Ուրեմն, նրանք, որոնց ձեռքն
է տուած մեր դպրոցների գործը
զանազան շրջաններում, կարող են
առանց վտանգելու իրենց բարե-
յուսութիւնն աշխատել բարձրաց-
նել մեր դպրոցներն իրանց անկեալ
կացութիւնից. կարող են և պէտք է
աշխատեն ժողովրդական դպրոց-
ների ցանցի կարգաւորման վրայ և
պիտի ջանք չընենային հայ ուսուց-
չութիւնն ազատելու պարիալի դրու-
թիւնից. կարող են և պէտք է աշ-
խատեն վարկաբեկումից ազատ պա-
հել մայրենի դպրոցի հմայքը և
նրա օգտակարութեան գաղափարը.
ապա թէ ոչ, եթէ մի անգամ աղ-
ճատուի և վարկաբեկուի գաղա-
փարը՝ նա կը մերժուի հասարակու-
թեան կողմից և սնանկ կը յայտա-
րարուի. իսկ մերժուած ճշմարտու-
թիւնը նորից ընդունել, նորից ճա-
նաչել տալու համար մեծ ոյժ և
աշխատանք է հարկաւոր, շատ ա-
ւելի մեծ ոյժ քան այն, որ պէտք է
գործադրել այսօրուայ դրութիւնը
բաւօքելու համար: Հետեւեալը
այսօրուայ անտարբեր վերաբեր-
մունքը դէպի ազգային կրթական
հաստատութիւնները վաղուայ աշ-
խատանքն է մեծացնում, հասարա-
կական տառապանքի նոր աղբիւր է
ստեղծում և եկող սերունդների
շինարարական գործն անպայման
կերպով դժուարացնում:

Պատերազմական տակնուվրայու-
մի օրերին, ինչպէս և խաղաղ
գոյութեան շրջանում, թող չիշեն
նրանք ում հարկ է, որ հայ ժո-
ղովրդի դպրոցի քայքայման ամե-
նամեծ մեղը ծանրանում է իրենց

վրայ: Թող իմանան, որ իրենք պատասխանատու են հասարակութեան առաջ և որ ոչինչ չի կարող փրկել հասարակական արհամարհանքից և զայրոյթից այն մարդկանց, որոնց լանցաւոր անտարբերութիւնն այն աստիճան է հասնում, որ անշարժ աչքով դիտում են դպրոցի տկարանալը, հիւժուելը, նրանց անկումը, նրանց փակումը, արժէքազուրկ լինելը և հայ մշակոյթի համար անկեղծօրէն աշխատել ցանկացողների տառապանքը:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՆ ԵՒ ՆՈՑԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Ամեն տեսակ գաղթականութիւն առհասարակ ունի իւր վնասակար կողմերը. բայց պատերազմների և զանազան արհաւիրքների պատճառով լաւաջ եկած գաղթականութիւնն ընդհանրապէս կործանարար ազդեցութիւն է ունենում և ջլատում է ժողովրդի ոյժը, քայքայում նորա միութիւնը, հիմնալատակ անում նորա տնտեսութիւնը: Հայն իւր պատմական կեանքի ընթացքում շատ անգամ է ստիպուել թողնելու իւր հայրենիքը և դիմելու հեռաւոր երկրներ, ուր նա կամ ընդ միշտ կորստեան է դատապարտուել և կամ մի չնչին մնացորդով հազիւ է կարողացել իւր գոյութիւնը պահպանել՝ կրելով բազմաթիւ հարուածներ. շատ քիչ դէպքում է բախտը ժպտացել գաղթական հային:

Բայց հին ժամանակուայ և ներկայ գաղթականութեան մէջ կայ մեծ տարբերութիւն. հայերին բռնի ոյժով և մեծ քանակութեամբ գաղթեցնում էին դէպի Պարսկաստան այնտեղ արհեստները զարգացնելու, պարսից կառավարութիւնը նոցա բռնակութեան տեղ և տնտեսութեան համար հող էր յատկացնում. հայն ինքնակամ գիմում էր դէպի Հնդկաստան՝ վաճառականութեամբ զբաղուելու համար: Նա այնտեղ հիմնում է գաղթավայրեր և իւր տնտեսական կեանքը բարեփոխում. հայը գաղթում է Լեհաստան, ուր դարձեալ բնակութեան տեղ, հող, ներքին ինքնուրոյն կառավարութեան իրաւունք է ստանում, մի խօսքով ուր որ հայը գաղթել է, թէև մեծ զոհոյութեամբ և կորուստներով, բայց և այնպէս կարողացել է հող ձեռք բերել և նոր կեանք սկսել: Միայն ներկայ ժամանակի գաղթականութեան հետեւանքներն աւելի սոսկալի և կորստաբեր կըլինին, քան մինչև այժմ եղածները և ահա թէ ինչու. տնտեսական խնդիրներն այնպիսի դժուարութիւն են ստեղծել, որ ոչ միայն օտարհասակ գաղթականները, այլ և նոյն տէրութեան սահմանում պատերազմի վայրերից գաղթողներն անգամ ստիպուած են թափառել զանազան քաղաքներում ու գիւղերում, նոքա չեն կարող յոյս ունենալ, թէ պատերազմից յետոյ մինչև իսկ հնարաւորութիւն

կուենան մի կտոր լարմար հող ստանալու մի այլ վայրում և ստիպուած նոքա պիտի վերադառնան իրանց բնիկ, բայց կործանուած երկրը: Հիւժուած, նուաղած և կիսակենդան: Ինչ վերաբերում է օտարահասակ գաղթականներին, նոցա վիճակն աւելի դառն է. նոքա մի կերպ ազատել են միմիայն իրանց կեանքը, շատերն եկել են մերկ, բոկոտն, շատերը զրկուել են իրանց ծնողներէ, աշխատող ձեռքերից և հազիւ հազ պատուարուել են հարեան պետութեան հիւրասէր յարկի տակ, նոցա համար այդ պետութեան մէջ չի կարող մշտական բնակութեան վայր լինել, պատերազմը վերջանալուց յետոյ ուզեն չուզեն պիտի իրանց վաթանը վերադառնան:

Ներկայ ժամանակի հայ գաղթականութիւնն ամբողջ մեր պատմական կեանքի ընթացքում տեղի ունեցած կործանիչ գաղթականութիւններից մէկն է, որի դառն հետեւանքները դեռ ապագայում երեան կը գան, եթէ նախօրօք միջոցներ ձեռք չառնուին դորա առաջն առնելու համար: Գաղթականների վայրերից մի քանի թղթակիցներ գրում են, որ զրիչը և լեզուն անզօր են արտայայտելու այն կսկիծն ու վիշտը, որ զգում է մարդ, երբ այդ թշուառներին իւր աչքովն է տեսնում. դա ոչ թէ մարդու ձեռքով ստեղծած մի գոյախտութեան արդիւնք է, այլ, կարծէք, բնական արհաւիրքի մի սոսկալի աւեր, որի դէմ մենք անզօր ենք կռուելու. հիւանդութիւնը սոսկալի չափերի է հասել և բազմաթիւ զոհեր է տանում. ցուրտը մի կողմից, մերկութիւնը միւս կողմից, քաղցն էլ մի երրորդ կողմից հալածում են տեղից տեղ այդ մարդակերպ էակներին: Եւ ահա այդ գաղթական հայերը պիտի վերադառնան իրանց հայրենիքը. դոցանից շատ շատերը մերկ ու անօգնական են, տղամարդիկ սրախողիւղ են եղել, այդ բաւական չէ, հայրենիքում էլ ոչ մի բան կանգուն չէ մնացել. գիւղերը կործանուած, տնտեսութիւնը լափշտակած, ամեն ինչ կրակի ճարակ դարձած. ահա այդ աւերակների մէջ նոր կեանք պէտք է սկսեն հայ գաղթականները: Միակ միջոցը հայ գաղթականների սոսկալի վիճակը քիչ ու շատ ամօքելու, միակ ելքը նոցա կորստեան ճանապարհից փրկելու համար մընում է հայ հասարակութեան նըպաստը, որից կախուած է այդ տարաբախտ ժողովրդի ապագայ վիճակը: Եւ մենք հաւատում ենք, որ այն ժողովուրդը, որն երկար դարեր հազար ու մի արհաւիրքներ և բազմաթիւ հարուածներ է կրել, որի զոհերի թիւը հարեւր հազարներով կարելի է հաշուել, բայց և այնպէս նա կարողացել է ապրել և մինչև անգամ իւր մէջ նոր ոյժ զգալ վերածնուելու, այդ ժողովուրդը խորապէս կըգիտակցէ պատմական նշանակալից ըուպէն և թոյլ չի տալ կործանուելու իւր հատուածի մի

մասը, այլ առատ նուէրներով նորա վիշտը կամօքէ. Ղարաբաղի հայը շատ անգամ է ցոյց տուել իւր առատաձեռնութիւնը դէպի իւր թշուառ եղբայրակիցները, այս անգամ էլ չի զլանալ ձեռք կառկառել տարազիր հայ գաղթականներին:

Մ/ր.

ԱՐԶԱԳ-ԱՆՔՆԵՐ

ԾԱՂՐ ԹԵ՛ ԱՊՏԱԿ

Լրագիրների տեղեկութեան համաձայն Եջմիածնի համագումարում պարզուել է, որ հայ գիւղացիները ծախսել են երեք ամսուայ մէջ փախստականների համար կէս միլիօն ռուբլի, իսկ ամբողջ ունեւոր հայութիւնը միմիայն... 300 հազար ռուբլի:

Եւ դա արւում է այն ժամանակ, երբ մեր համայն գիւղացիութիւնն առանց այն էլ ճշնուած է աննպաստ տնտեսական պայմաններում, երբ նրա տնտեսութիւնը հիւժուած, քայքայուած է...

Սա մի ծաղր է, թէ ապտակ... Ծաղր հայ իրականութեան, որ հասել է այդ օրին: Ապտակ հայ հասարակութեան, որ ընկել է այդ քանցքի:

Դա մի իրականութիւն է, որ շատերի համար անյայտ էր. ինչպէս միշտ անյայտ է եղել ժողովրդական աղէտների ժամանակ, թէ ո՞վ է գիտակցել իւր սրբազան պարտականութիւնն — օգնել թշուառ եղբորը:

Եւ յանկարծ անսպասելի յայտնուում է, որ հայ գիւղացիութիւնն, ինքն օգնութեան կարօտ, այդ շինական մասսան, սեփական աշխատանքի վերջին քրտինքներով ամօքում է թշուառականների կսկիծը, մխիթարում լուսահատութիւնը, սրբում արտասուքները:

Աշխատաւոր, չարքաշ գիւղացիութիւն, որի կեանքը հնց յուսահատութիւնների, թշուառութիւնների շարան է, զուլումների անվերջ ծալը...

Նա էպիկական հանգստութեամբ կատարում է իւր պարտականութիւնը, առանց չոխնդ ու չեփօրի. իւր ցեխոտ, աթարով լի գիւղերում, գաւառի խուլ անկիւններում, իւր պատառուն չուխալով ու տրեխներով...

Այսպէս է եղել հանապազ մեր իրականութիւն մէջ և այսպէս է այժմ, ներկայ խորհրդաւոր մօմենտում...

Այո՛, ծաղր է սա. ծաղր, որ բորբոքում է Մեֆիստօֆելի գիւլային քրքիջով...

Բայց հայ հասարակութիւնը, օ նա կատարում է անթերի իւր պարտաւորութիւնները: Հայ ունեւոր դասը, հայ հասարակութեան այդ «գիտակցող ներկայացուցիչները» հասկանում են, թէ ինչ են անում:

Նրանք տուել են 300 հազար ռուբլի: Եւ դրա համար էլ իրենք ընտրում են և՛ զանազան կօմիտէների նախագահ, և՛ պատգամաւոր և՛ ազգի «միակ ներկայացուցիչ»...

Չառեր են ասում, թմբուկ զարկում. հա՛ տեսէք, մենք ձեզ որքան փող ենք տալիս:

Եւ միևնոյն ատեն գուցէ արհամարհական հայեացք նետում դէպի աշխատաւոր մասսան աթարոտ, ցեխոտ գիւղերի...

Իսկ զանազան պնակալէզներ խուկն ու մոմ են վառում. զանազան բաղդախնդիր կարիէրիստներ չորս թաթերի վրայ են սողում... թէ ինչ:

Հայ ունեւոր դասը հասարակութեան գիտակցող տարրն է եղել, նրա փառք ու պարծանքը, նրա կուլտուրական զարգացման առհաւատչեան...

Եւ հայ ունեւոր հասարակութիւնը տալիս է ինքնագոհ, հըպարտօրէն 300 հազար ռուբլի:

Իսկ խեղճ հայ գիւղացիութիւնը, սուս ու փուս, համեստօրէն, ամենքից անյայտ թափթփում է իւր ծակ քսակից կէս միլիօն...

Սա ապտակ չէ՞ հայ հասարակութեան, նրա «գիտակցող» ունեւոր դասի երեսին...

Եւ արդեօք նա պիտի ուտի, մարսի այս ապտակն էլ...

Նիմանդ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴԸ—ՀԱՅԵՐԻՆ

Մարտի 7 Պետրօգրադում սկըսուել էր երեք օրեայ հանգանակութիւն յօգուտ հայ փախստականների: Չնայած վատ եղանակներին, լրագիրների ասելով, ժողովարարութիւնը բաւականի յաջող է ընթացել: Այդ օրերը մայրաքաղաքի բոլոր թերթերը լի են եղել յատուկ կոչերով ու յօդուածներով յօգուտ հայերի: Մանաւանդ «РБЧБ» թերթը մեծ տեղ է շնորհել հայ փախստականների օգնութեան հարցին:

Յայտնի քաղաքական գործիչ պ. Միլիւկովը գրում է, «Ինչուստանի պարտքը հայերին—հին պարտք է: Օգնելով հայերին, մենք ոչ միայն փրկում ենք առաձին անհատների կեանքը, այլ և նպաստում ենք ցեղի պահպանութեանը. նրա պահպանութիւնից է կախուած ուս կուլտուրական առաքելութեան յաջողութիւնը տաճկական նահանգներում: Թող ուս հասարակութիւնը տաճկահայերի ազատութեան գործին նոյն համակրութիւնը ցոյց տայ, ինչ որ նա ցոյց տուեց դէպի Բելգիան, Սերբիան և Լեհաստանը»:

Շատ շահեկան ու զգացմունքով զրած յօդուած է յայտնի հասարակական գործիչ պրօֆ. Բոստովցևի գիմումը ուս հասարակութեան նոյն «РБЧБ» լրագրում: «Մենք

պարտական են հայերին օգնել՝ բանաձևի տակ յարգելի պրոֆեսորն է միջի ալոց ասում է.

«...Հաղիւ անցան կարմիր ձուղի օրերը, այժմ փողոցներում, որոշեալ կէտերում գրուած սեղանների վրայ նոր գանձանակներ են յայտնուած՝ նոր նշանաբանով — ՊԱՏՐՈՂԱՊԵՐ — հայերիս: Մտածեցէք լուրջ այս խօսքերի վրայ: Դա նոյն կոչն է, ինչ աշնանը հնչեց՝ ՊԱՏՐՈՂԱՊԵՐ — լինելիս:

Այդ կոչի լեռնում նոյն ծովն է վշտի ու տառապանքի, նոյն ձայնն է լսուած օգնութեան, ոչ այնքան նիւթական, որքան բարոյական:

Մի վայրկեան սլացէք մտքով դէպ Անդրկովկաս. թող մի վայրկեան պատկերանան ձեր աչքերի առջ աշնան անցքերը, որ դուք կարդացել էք թերթերում, պատկերազարդ հանդէսներում:

Հրաշալի, վեհապանձ մի երկիր: Հին, կուլտուրական, կենսունակ, գործունեայ, բազմաշառճար մի ժողովուրդ, որ բաժան—բաժան է եղած թիւրքիայի և Ռուսաստանի միջև, ինչպէս երբեմն պատմական ժամանակներում Յունաստանի և Պարսկաստանի, Հռոմի և Սասանեանների, Բիւզանդիոնի և նոյն Պարսկաստանի... Մի ժողովուրդ, որ միշտ գիտակից է և անշեղ ձգտել է դէպի Լեռնական կուլտուրան, դէպի քրիստոնէութիւնը, հաւատքը, ազատութիւնը: Մի ժողովուրդ, որ իր կեանքի ամենածանր օրերին ստեղծել ու պահպանել է սեփական կուլտուրան, գրագիտութիւնը, գեղարուեստը: Ուշադիր կարդացէք հայ ձեռագրերը, դիտեցէք նրանց եկեղեցիների ու պալատների շքեղ ու փառահեղ ճարտարապետութիւնը, լիշեցէք հայկական մայրաքաղաքի—Անիի, մեր Կովկասի այդ մարգարտի աւերակները... Եւ մտածեցէք, որ հազարաւոր, տասնեակ հազարաւոր հայեր՝ այդ ամենն ստեղծող ու պահպանող, մի անգամ ևս—և այդ քանի՜րորդը նրանց տանջանքների դարերում—կորցրել են ամեն ինչ—և՛ իրենց կերակրողներին, և իրենց կալքը, և փոքրիկ երեխաներին, գերմարդկային տանջանքներ են կրել և լոյս չունին վաղուայ վրայ, եթէ նրանց չօգնենք մենք՝ սիրառատ մեծ Ռուսաստանը:

Դարձեալ մի պարտք... դարձեալ գանձանակներ... բայց պարտքը հրամայօրէն թելադրուած է մեզ. «Միևնի պարսկական եմի հայերիս օգնելու...»

Մ Ե Մ Ո Ւ Լ

Ամենաանհրաժեշտ մթերքների թանգութիւնը Ռուսաստանում, երբ նրանց արտահանութիւնը դադարած է արդէն, վաղուց զբաղման նիւթ է դարձել ռուսական մամուլում: Պատերազմի հետ կապուած մի շարք պատճառներ, որոնք կազմալուծել են երկրի տնտեսական կեանքը,

անշուշտ ունին իրենց զօրեղ ազդեցութիւնը այդ երեւոյթի վրայ, բայց դրա հետ նաև դեր է կատարում սպեկուլանտների ագահ ախորժակը, որի դէմ պայքարելու մէջ խոշոր դեր ունի կատարելու քաղաքային ինքնավարութիւնը: Ահա ինչ է ասում այդ մասին «Рыс. Вѣд.» վերջին №-ում (53) Ս. Ելպատիեւսկին.

Բայց մտածել հարկաւոր է... երբ կրկնական պատերազմը, ոչ որին յայտնի չէ: Վճռական ճակատամարտերից ու խոշոր կռիւներից պօղիցեօնական պատերազմի անցնելը, արդէն վաղուց իրողութիւն դարձած արեւմտեան ճակատում և կարծէք նկատելի դարձած և մեզանում, ցոյց է տալիս որ պատերազմը կրկին անորոշ տեղական, և այդ ամենից առաջ հարկադրուած է մտածել ներքին դիրքերի ամրացման մասին: Կենսաբի թանգութիւնը այժմ արդէն անհղ երեւոյթ է դարձել... Իսկ եթէ ձեռք չառնուին համապատասխան միջոցներ... այդ երեւոյթը կարող է դառնալ ահագին փորձանք, որի չափերը դժար է կանխատեսել:

Ս. Ելպատիեւսկին ժողովրդա — տնտեսական կեանքի մուկիցի պալիզացեային ամենայն իրաւամբ տալիս է խոշոր տեղ, որը արեւմտեան Եւրոպայում վաղուց ապացուցել է իւր խոշոր դերը և կենսունակութիւնը ժողովրդական մասսաների բարեկեցութեան գործում: Այդ խնդիրը մեծ կարեւորութիւն ունի և մեզանում՝ Շուշում, որտեղ ամենաանհրաժեշտ մթերքների թանգութիւնը արդէն վաղուց հասել է մայրաքաղաքի գնդին: Շուշույ իներտ քաղաքային ինքնավարութիւնը գոնէ այսպիսի բուպէներում պիտի ցոյց տայ, որ իրաւ Շուշին քաղաքային ինքնավարութիւն ունի:

***

Պետրոգրադի գործակալութեան հեռագիրը Սեւաստօպօլից առիթ է ծառայել «Бакы» թերթին առաջնորդող լոգաւածով բողոքել այդ գրպարտութեան դէմ:

«Բայց այդ նոյն գրպարտութիւնը, ասում է թերթը, մեծ հաւատում ենք, կը ծառայէ գեղեցիկ առիթ երեւան հանելու մեր ծայրագաւառի ժողովուրդների այն փոխադարձ համերաշխութիւնը, որի վրայ տասնեակ տարիներ աշխատում է մեր առաջաւոր ինտելիգենցիան և առաջադէմ մամուլը»:

Թէ ինչպէս է աշխատել իմսիլի-գեկցիան և առաջադէմ մամուլը, այդ ալ հարց է, որի մասին չէ այժմ մեր խօսքը, բայց եթէ այս կամ այն ազգութեան մէջ համերաշխութեան անունից ճառողները անկեղծ ու համարձակ գործունէութեամբ ցոյց տալին, որ կամենում են այդ համերաշխութիւնը առանց պօլիտիկանութեան, այն ժամանակ, այսպէս կոչուած կովկասեան ժողովուրդների «փոխադարձ առեւտրութիւնը» այսչափ վայրենի կերպուրանք չէր ընդունիլ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻ ՈՏՆԱՀԱՐՈՒՄԸ

Սեւաստօպօլի հեռագիրն, ինչպէս սպասելի էր, մեծ լուզում առաջացրեց վրաց հասարակութեան մէջ: Ամեն կողմից բողոքի ու զայրոյթի ձայներ լսուեցին: Չէր էլ կարող ուրիշ կերպ լինել, քանի որ խնդիրը վերաբերում էր ոչ որ և է անհատի կամ խմբակի, այլ ամբողջ ազգութեան: Սուրբ է ազգութեան պատկան ամեն մի գիտակից ու ինքնաճանաչ անդամի համար, հետեւապէս հասկանալի նաև այն բուռն բողոքն ու զայրոյթը, որ նկատուած է այժմ վրաց հասարակութեան մէջ: Առաւել ևս հասկանալի պէտք է լինի այդ ծանրութիւնը մեզ՝ հայերիս համար, քանի որ մեր կաշւի վրայ զգացել ենք, անձամբ համոզուել, թէ որքան վերջօրեցուցիչ է ազգային պատուի ոտնահարումը. ուստի չենք կարող թագցնել մեր վիշտը վրաց հասարակութեան հասած ծանր հարեւածի առթիւ:

Հաւատում ենք և սիրում ենք լուսալ, որ մօտ ապագայում կը կարգանք նոյն այդ հեռագրի պաշտօնական հերքումը, իսկ մինչ այդ կարեւոր ենք համարում լիշատակել Կովկասի Փոխարքայի օգնական Չօֆմէյստեր Պետերսոնի խօսակցութիւնն այդ առթիւ «Р. Ե.»-ի թղթակցի հետ:

«Վրաց ժողովրդի հաւատարմութիւնը, ասում է Չօֆմէյստեր Պետերսոնը թղթակցին, կասկածից դուրս է: Կարող է պատահել, ի հարկէ, որ մասնաւոր անձինք կազմած լինեն կոմիտէ, որը գործէր և խոստումներ տար վրաց ժողովրդի անունից՝ առանց նրա գիտութեան: Այդ հաւանական է մանաւանդ այն պատճառով, որ վրաց մամուլը բողոքեց ինչ որ մի խումբ ագիտատորների և թուղցիկների դէմ, որոնք տարածում էին Վրաստանում. բայց, կրկնում եմ, ամբողջ ժողովուրդն այստեղ գործ չունի»:

Նոյն կարծիքն է արտայայտում Չօֆմէյստեր Պետերսոնը նաև մահմեդական աջարցիների մասին, «որոնցից առանձին անհատներ են միայն անցել տաճիկների կողմը»: Նոյնն է կատարուել Կարսի շրջանում, այդտեղ էլ ոչ մի հակամահմեդական շարժում չի եղել, այլ՝ անհատ կողպալիներ (մարդէր) լոյներից, հայերից, մալականներից և վրացիներից:

Աւելորդ ենք համարում մէջ բերել կովկասեան և մայրաքաղաքների թերթերի կարծիքներն այդ հեռագրի առթիւ, քանի որ բոլորն էլ նոյն կարծիքի են, անմասն են համարում վրաց ժողովրդին այդ մեղքին և անհիմն ու սնտեղի այդ հեռագիրն «յնպիսի մի ժամանակ, երբ վրաց ժողովրդի լուսագոյն գտականներն իրենց արեւան գրնով պաշտպանուած են մեր ընդհանուր հայրենիքը լանդուգն թշնամիների դէմ»:

Նորայր

Լ Բ Ե Տ Ո Ւ

ՋՈՒՋԻ

➤ Այս համարի հետ ուղարկուած է բոլոր ընթերցողներին տեղիս «Եղբայրական օգնութեան» կոմիտէի մանրամասն հաշիւը, տպագրուած առանձին թերթիկով:

➤ Տեղիս հայ բնակչութեան վերաբերեալ հետեւեալ վիճակագրական թուերն ենք ստացել Ազուլեաց, Ղազանչեցոց, Մեղրեցոց, Վերին թաղի եկեղեցիներում կատարուած խորհուրդների մասին ներկայ տարուայ լուսնուար և փետրուար ամիսներում: Մկրտութիւն — 26 տղայ և 35 աղջիկ. պսակ — 14 ննջեցեալներ — 30 տղամարդ և 23 կին:

➤ Երեկոանից տեղիս հայոց դպրոցներում դադարեցին դասարանական պարապմունքները Չ շաբաթով Չառուալ տօների պատճառով: Իսկ ռուսական միջնակարգ դպրոցներում համաձայն կովկասեան ուսումնարանական շրջանի կարգադրութեան՝ իսպառ դադարեցին պարապմունքները մինչև եկող ուսումնական տարին: Ինչպէս յայտնի է, ստորին դասարանների աշակերտները փոխադրուել են հետեւեալ դասարանները առանց քննութիւնների, միայն տարեկան թուանշաններով, իսկ միջին և բարձր դասարանները—փոխադրուելու և աւարտելու են քննութիւններով, որոնք վերջանալու են մինչև 15 ապրիլի և 1 մայիսի:

➤ Մեզ հաղորդում են, որ մօտ ժամանակներում Պետրոգրադում լոյս է տեսնելու յատուկ պատկերազարդ հանդէս ռուս լեզուով «Жемчужина» («Մարգարիտ») անունով, որ արողջովին նուիրուած կրկին հայկական հարցին: Գրքին կցուած կրկին Հայաստանի քարտէսը և ամենայն հայոց կաթողիկոսի պատկերը: Հանդիսից գոյացած ամբողջ եկամուտը յատկացուած է հայ փախստականների օգտին: Տպագրուելու է 500 հազար օրինակ:

ԿՈՎԿԱՍ

➤ Հին-Նախիջևանի և Շարուր-Դարալագեագի գաւառների 60 գիւղերում ապաստանած փախստականները ուստեստի պաշարով ապահովուած էին մինչև մարտի 1-ը: «Եղբայրական օգնութեան» կոմիտէն նկատի ունենալով այս՝ մարտ ամսուայ համար որոշեց կրկին անգամ դիմել հայ չորքաշ գիւղացու օգնութեան: Այդ նպատակով Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս եպիսկ. Մելիք-Թանգեանը յատուկ մասնաժողովի ընկերակցութեամբ շրջակայից այդ գիւղերի մի մասը, իսկ միւս մասն էլ լիազօր շրջիկ Ս. Յարութիւնեանն էր այցելել և սրանց ջանքերի շնորհիւ հայ գիւղերը վերստին իրենց վրայ առան

Հայ փախստականներին ապաստան
և սնունդ տալ մինչև ապրիլի 1-ը:

Անգրկովկասեան երկաթուղի-
ների գլխավորը բոլոր կայարաննե-
րի պետերին տեղեկացրել է, որ
սանիտարական և էվակուացիայի
մասի գլխավորը կարգադրել է, որ
առանց իւր հրամանի Կովկասից
փախստականներին և գերիներին
չարտաքսել:

Այսօր կիւրակի օրը Թիֆլիզի
«Նախաստամոտյց» ընկերութիւնը
կազմակերպելու է «Փախստական-
ների օր» անունով ժողովարարու-
թիւն գանձանակներով քաղաքի փո-
ղոցներում, նաև պատկերների,
գրքերի ու բրոշուրների վաճառք
յօգուտ Հայ փախստականներին:

Մարտի 5-ին Շուշուի Հաշ-
տարար գաղաւորի մօտ քննուեց Յա-
րութիւն Դաղըշեանի գործը, Շուշ-
ուի Հայոց Թեմական դպրանոցի
տեսուչ պ. Տէր-Ղազարեանին հասց-
րած վերաւորանքի առթիւ: Մե-
ղադրողը չէր եկել դատարան:
Պարոն դատաւորը լսելով մեղադրող
կողմի բացադրութիւնը պ. Դաղ-
բաշեանին դատապարտեց 7 օրւայ
բանտարկելութեան ոստիկանատան
մէջ, առանց տուգանքի փոխարին-
ման: Պ. Տէր-Ղազարեանի շահերը
պաշտպանում էր երդ. հաւատար-
օգնական Լ. Վարդապետեանը:

ԱՐՏԵՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՅԸ

Դերմանիայի ազգեցիկ տնտեսա-
կան միութիւնները, որոնք հան-
գէս էին եկել ապագայ խաղաղու-
թեան պայմանների ազատ քննա-
դատութեան պահանջներով, յայ-
տարարում են, թէ իբր կառավա-
րութիւնը ինքը խիստ թիւր հաս-
կացողութիւն է կազմել պատերազ-
մի նպատակների, լայն ժողովըր-
դական մասնաւորի հայեացքների
ու ցանկութիւնների և այն ծրա-
գրների մասին, որոնք պիտի յայտնի
լինին ռազմաճակատում եղող զոր-
քերին: Նրանք պահանջում են,
որպէսզի այդ կեղծ հասկացողու-
թիւններն ըստ կարելոյն շուտ շրտ-
կուեն և իբրև զրա լարմար միջոց
առաջարկում են մտքերի ազատ
փոխանակումն հաշտութեան պայ-
մանների հարցի մասին: Մտքերի
այդ փոխանակման ժամանակ, ըստ
նրանց համոզման, որոշակի կրպար-
գաբանուի, որ գերման ժողովուրդը
հուժկու և միահամուռ ցանկու-
թիւն ունի կռուել մինչև վերջ,
որպէսզի Դերմանիան զուրա գալ
իր գլխին կապած այդ գոյութեան
կռուից աւելի մեծացած և ուժեղ,
ամուր սահմաններով թէ արեւել. և
թէ արեւմուտք., հաստատուն ծովա-
լին տիրապետութեամբ և տնտե-
սական ու ռազմական տեսակետից
անհրաժեշտօրէն գրաւած հողերով

Եւրոպայում ու գաղութներում,
որ գրաւական կրկինի ապագայում
միանգամայն ազատ լինելու այդ
այդ տեսակ կռուի կրկնումից:

„Berl. Tageblatt“ ծաղրում է վե-
րոյիշեալ միութիւնների այդ ցոյցը,
մտանշելով, որ եթէ ներկայ մօ-
մենտում թողադրուի այդպիսի ընդ-
հանուր խօսակցութիւն հաշտու-
թեան պայմանների մասին, այն
ատեն «ժողովրդական միակ կամ-
քը» անշուշտ բաժան բաժան կը-
լինի: «Այժմ, ասում է լրագրիւր,
ոչ թէ խօսքերի, այլ գործի ժա-
մանակ է: Ակադեմիական բառա-
վիժումները կառաջացնեն լոկ փո-
խադարձ անհասկացողութիւն: Դեռ-
ևս ձեռք չբերած աւարի բաժա-
նումն կարող է միայն ամենավատ
հետեւանքների լանգել:

„Wiener Arbeit.—Zeit.“ (բանուո-
րական թերթ)-ի Բերլինի թղթա-
կիցը գրում է աւելի որոշակի: Նա
հարց է տալիս, թէ ինչու է
պատերազմում Գերմանիան և պա-
տասխանում է. «բարձրակոչ ու
մշտական յայտարարումներին նա-
յած պատերազմի նպատակն է —
թշնամիների լիակատար ոչնչացումն:
Սակայն իւրաքանչիւր խոհուն գեր-
մանացի հասկանում է այդ տեսակ
նպատակի անհեթեթութիւնը: Այդ-
պիսի ճառերով ոչ իւրաքանչիւր
կարելի է ոգևորել և ոչ էլ թշնա-
միներին ահաբեկել:

Ամենաշատը, որին նրանք կա-
րող են հասնել, դա այն է, որ ա-
ռաջ են բերում ինքնախաբէու-
թիւն, որին անհրաժեշտ հետեւե-
լու է հիասթափումն:

Գերմանիայի համար պատերազմի
խկական նպատակն է — ստիպել
թշնամիներին խոստովանելու, որ
իրենք էլ անկարող են խորտակե-
լու Գերմանիային: Սակայն թշնա-
մին այդ տեսակ խոստովանումից
տակաւին շատ հեռու է: Նա իր
լոյսը գրել է ժամանակի, սովի,
ներքին խլրտումների և վերջապէս
նոր կարելի դաշնակիցների օգնու-
թեան վրայ: Թշնամին բնաւ չի էլ
մտածում հաշտութեան մասին: Ինչ
է մնում մեզ անել: Միայն կռու-
ուել, քանի ոյժ կայ մեզանում:

Կառավարութիւնն հաւատարիմ
է մնում առաջուայ պէս իւր տե-
սակէտին և նրա կիսապաշտօնական
„Nord. Allg. Zeit.“ նորից գրում է,
թէ հաշտութեան պայմանների
մասին խօսելու ազատութիւնն գեռ-
ևս վաղաժամ է. որովհետեւ այդ
տեսակ խօսակցութիւնը ոչ թէ
կառաջացնի լողթութեան գործն,
այլ ընդհակառակն նա կը հեռացնի
այդ:

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Ջ Մ

Պետրոգրադի հեռագրական
գործակալութ. թղթակիցը Մարտի
8-ին երեկոյեան հասնելով Պերմը-
շըլ հետեւեալ տեղեկութիւններն է
հաղորդում բերդի անձնատուր լի-
նելու վերաբերմամբ. նոյն օրն ա-
ռաւօտեան ժամի 5-ին բերդի բո-

լոր ծայրերում խլացուցիչ պայ-
թիւններ լսուեցին. ծուխն ամպի
նման ծածկեց ամեն ինչ. աւստրիա-
ցիները պայթեցնում էին դիրքերն
և ոչնչացնում ռազմածրերը. ռուս-
ների համար պարզ էր, որ բերդը
անձնատուր լինելու ճգնաժամում
է. ռուսի մի քանի ռուսական վաշ-
տեր ներս մտան բերդը և ժամի
7-ին գրաւեցին ներքին դիրքերը.
աւստրիացիները հրացանազարկ էին
անում կենդանի մնացած ձիերը.
Պերմըշըլ բերդապահ զօրքի թիւը
հասնում էր 170,000. գորանից
40,000-ը սպանուել կամ գերի էր
վերցուել, 20,000 հիւանդանոցնե-
րում էին, իսկ 3000-ը վատառողջ-
ներին յատկացրած բնակարաննե-
րում. մօտ 107,000 զինուոր անձ-
նատուր եղան, 2593 սպայ և 9
գեներալ:

«Утро Рос.» հաղորդում է. մեր
զօրքերի մուտքը Պերմըշըլ սկսուեց
մարտի 8-ին գիշերուայ ժամը 3-ին:
Շուտափոյթ ուղարկում են վա-
գոններ գերիներով: Բերդապահ
բանակի կէսը բաղկացած է կանո-
նաւոր զօրքերից, իսկ միւս կէսը
պահեստիներից:

«Нов. Вр.» կարծիքով Պե-
րմըշըլ անկումով վերջնական սպէս
որոշում է ոչ միայն Գալիցիայի,
այլ և ամբողջ Հաբսբուրգեան կայս-
րութեան. ուրեմն և Գերմանիայի
բաղդը: Պերմըշըլ տակ մեր ունե-
ցած յաջողութիւնները ոչ թէ ռազ-
մագիտական, այլ համաշխարհային
նշանակութիւն ունին:

«Русск. Вѣд.» ասելով, էն-
վեր փաշայի ազգեցութիւնն, շնոր-
հիւ Դարդանէլի վերջին դէպքերի
աւելի ուժեղացել է: Նա պնդում
է, մինչև վերջին շունչ պաշտպա-
նել մայրաքաղաքը: Բօսֆօրն ամ-
րացում. սկանում են դէպի
Կ. Պօլիս տանող բոլոր ճանապարհ-
ները: Բոլոր ցանկացողներին առա-
ջարկում է հեռանալ քաղաքից:

Կոպէնհագենից հեռագրում
են. բացուեց Բերլինի ըայխտագը:
Պատգամաւոր-անդամ սոցիալ—դէ-
մոկրատ Լեդբերուրի ճառը, որը
սուր կերպով քննադատում էր կա-
ռավարութեան քաղաքականութիւ-
նը Լեհաստանում և Էլզասում,
առաջացրեց մեծ իրարանցում: Երբ
Լեդբերուրը լիշատակեց գերմանա-
կան գլխավոր բանակի կարգադրու-
թիւնը—այլել գրաւած ռուսական
գիւղերը, Լիբկնէխտը բացական-
չեց. «այդ բարբարոսութիւն է»: Պա-
հապանողականները «Լեդբերուրը
դաւաճան է» աղաղակելով յարձակ-
ւեցին ամբիոնի վրայ: Նախագահը
գժուարութեամբ կարողացաւ կար-
գը վերականգնել: Այն ժամանակ
Լիբկնէխտը կրկնեց իր ասածը:
Նախագահը նրան կարգի հրաւի-
րեց: Բայխտագի բացման հետ
միատեղ տեղի ունեցան ցոյցեր Բեր-
լինի փողոցներում: Անբոխը կտրե-
լով պահապանների Շղթան՝ խուժեց
պարլամենտի մուտքը՝ աղաղակե-
լով. «խաղաղութիւն», «հաց»: Ոս-

տիկանութիւնը վերջ է վերջոյ կա-
րողացաւ ցրել ամբոխը:

Խմբ.-հր. Լ. ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ը Տ Ո Ւ

Ս Ը Կ Ը Ֆ Ի Ն

անհրաժեշտ միջոցների ընդհանուր ցուցակ

I տես. II տես. III տես.

Հաց ֆ.	— 5 1/2 կ.	— 5 կ.	—
Տաւարի միս ֆ.	11 կ.	—	—
Ոչխ.	—	—	—
Ձու տաւ.	— 25 կ.	—	—
Շաք. փ.	7 ա. 60 կ.	—	—
» ֆ.	— 20 կ.	—	—
Շաք. աւ. ֆ.	— 17 կ.	—	—
Թէյ .	զօրծարանային գներով	—	—
Ալիւր տեղ. փ.	1 ա. 80 կ. 60 կ.	—	—
Բրինձ տեղ. փ.	3 ա. 40 կ.	—	—
» կուլ.	« 5 ա. 50 կ.	—	—
Ցորէն փ.	1 ա. 60 կ.	—	—
Վարսակ փ.	1 ա. 60 կ.	—	—
Նաւթ փ.	2 ա. 60 կ.	—	—
» ֆ.	7 կ.	—	—
Վառ. փայտ սաժ.	48 ա. 46 ա. 44 ա.	—	—
Ածուխ փայտի	65 կ. 55 կ.	—	—
Լուցկի, պաչ.	22 կ.	—	—
Դարման փ.	60 կ. 50 կ. 40 կ.	—	—
Աղ փ.	1 ա. 10 կ. 1 ա.	—	—
» ֆ.	3 կ.	—	—
Իւղ ֆ.	60 կ. 50 կ.	—	—
Պանիր տեղ. ֆ.	17 կ. 16 կ.	—	—
Ճարպ տաւարի փ.	8 ա.	—	—
» ոչխարի փ.	9 ա.	—	—
Կաթ	6 կ.	—	—
Ստէարինի մոմ	35 կ. 32 կ.	—	—
Սիսեռ փ.	2 ա.	—	—
» ֆ.	6 կ.	—	—
Սապոն տեղ. ֆ.	17 կ. 15 կ.	—	—
Կարտօֆ. փ.	85 կ.	—	—
Ձէթ ֆ.	25 կ.	—	—
Սոխ փ.	1 ա.	—	—

Անդրկովկասեան երկաթուղի

(ժամերը տեղական են)

Մեկնում է ԵԻԼԱԽԻՑ.

գէպի Բագու.

առազնիժաց № 6 . 6 ժ. երեկ.

փոստատար № 4 . 4 ժ. գիշ.

գէպի Թիճլիս.

արազնիժաց № 5 . 2 ժ. ցեր.

փոստատար № 3 . 3 ժ. գիշ.

հասնում է Թիճլիս

արազնիժաց № 5 7 ժ. 41 ր. երեկ.

փոստատար № 3 12 ժ. 54 ր. ցեր.

ՅԵՏԵՐԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ըշակերտ—աշակերտուհիներ եմ
ընդունում թէ ուշալիկանի, թէ
մարիինսկի և թէ միւս բոլոր դպ-
րոցների I և II պատրաստական-
ների և առաջի դասարանի հա-
մար:

Տ. Ն. ԸԹԵՏԵԱՆ